

Enkele waarnemingen bij Den Haag in maart van dit jaar.

„Boven Scandinavië is een krachtig gebied van hoge druk ontstaan. Het beweegt zich langzaam in de richting van Duitsland. De eerstkomende dagen zal dit nieuwe gebied van hoge druk het weer in Nederland beheersen”.

Aldus luidde op 21 februari een deel van het weeroverzicht in de kranten. Voor de vierde, of als we een korte onderbreking buiten beschouwing laten, voor de derde maal, begon er deze winter een vorstperiode. Een paar dagen later had het overal in het land al 3—6° gevoren, behalve in Den Helder. Toen er op 2 maart sneeuwbuien begonnen te vallen besloten we de volgende morgen op trekwaarneming te gaan. Sedert wij in 1948 (Ardea) een stuk geplaatst zagen over vorstvlucht hebben wij altijd een zwak behouden voor deze interessante vorm van wegtrek. En juist als er sneeuw gevallen is, zijn de vogels het meest geneigd opnieuw naar het zuiden te gaan, ook al zijn ze misschien reeds honderden kilometers opgerukt in de richting van hun broedgebied.

Vroeg in de morgen waren we op 2 maart present in de duinen, heel benieuwd of er ditmaal winterweerbeweging zou optreden. Er lag een dun laagje sneeuw, minder dan een cm dik, maar elders was meer gevallen.

Er was echter maar een bedroevend schijntje van vorstvlucht te zien, twee vinken, elk apart vliegend; één spreeuw en één niet te determineren eend. Verder was er, afgezien van de heen en weer stropende meeuwen, geen vogel te bekennen.

De gehele derde maart duurden de sneeuwbuien voort. 's Avonds lag er ongeveer twee centimeter sneeuw. Volgens het weerpraatje bij Amsterdam echter zeven cm, dit was gunstig, want uiteindelijk moesten de trekkers uit die buurt komen. Ook elders was er in het noordwesten sneeuw gevallen en er was meer op komst. Zo besloten we de vierde maart toch maar weer naar onze „zeetop” te gaan, waar we een wijd uitzicht over zee en duinen hebben. Inderdaad was onze tocht ditmaal niet vergeefs. Onmiddellijk zagen we al Kramsvogels, die zich naar het zuidwesten spoedden en er was één kievit, die we eigenlijk niet meer verwacht hadden. Hij cirkelde keer op keer, zoals ik dit zo vaak gezien heb bij vogels, die aanvankelijk in zeer richting trokken. Waarschijnlijk wilde hij ook zee in, maar zo op zijn eentje durfde hij toch niet en besloot toen maar in zuidwestelijke richting de kust te gaan volgen.

Ons trekverslag van deze morgen luidt:

Zeetop Den Haag. Waarneming 0730-0930. Wind ZO, eerst O-1 B, later toenemend tot 2 B.

Akkerleeuwerik 10/4, verkeerd 2/2; Pieper 3/3, verkeerd 2/1; Kneu 1, verkeerd 3/1; Frater 9/2; Houtduif 1 verkeerd; Rietgors 1; Boomleeuwerik 4/1; Sneeuwgorst 2/1; Spreeuw 2/1, verkeerd 14/4; Koperwiek 5/1; Kramsvogel 354/33. *)

*) d.i. 354 exemplaren in 33 troepen.

We vermelden pieper en niet Graspieper, omdat ook Oeverpiepers op vorstvlucht gaan (ook nu hoorden we er minstens één). Beide soorten zijn op de trek moeilijk te onderscheiden. Dat er ook vogels verkeerd, d.i. in n.o.-richting voor de vorst vloden, was te wijten aan het feit, dat er eerst praktisch windstilte was, waardoor verkeerde trek wordt bevorderd. Daarna was er zijwind van 2 B. en ook deze is gunstig voor verkeerde trek. Overigens treedt er naar onze ervaring vooral bij vorstvlucht met oostenwinden niet veel verkeerde trek op.

Opmerkelijk is, dat er deze winter zoveel Kramsvogels aan de vorstvlucht deelnamen. Ook kort na Kerst bestond het gros van de vorstvlinders uit Kramsvogels. Wat de maartvorstvlucht betreft was dit sedert 1928 (begin der waarnemingen) slechts in 1952 (Rinke Tolman) het geval. Meestal nemen kieviten en spreeuwen het leeuwenandeel. De laatste gingen nu slechts in zeer geringe mate op de wieden naar milder oorden en hadden dan nog zo weinig trekdrift, dat ze aan de kust de kluts kwijt waren en omdraaiden. Slechts één Wulp zagen we noordoostwaarts gaan en we mogen wel aannemen, dat dit heuse trek was.

Zeer interessant was het voorkomen van Frater, Sneeuw- en Rietgors. Deze waren volgens de literatuur bij ons tot nu toe in maart nog niet op vorstvlucht gesignaleerd. Wel noemt „Voorkomen en Trek” van Prof. van Oordt en Dr. Verwey Sneeuw- en Rietgors als vorstvlinders, maar niet het Fratertje. Tot dusverre hebben we uit eigen ervaring en uit de boeken nooit een duidelijke samenhang gezien tussen het voorkomen van Fraters en vorst, maar we zijn vrij zeker, dat dit er bij systematische studie toch wel in zou zitten.

Op 5 maart bleek de vorstvlucht praktisch afgelopen te zijn. We joegen wel drie Kramsvogels op, die prompt snel in z.w.-richting verdwenen, verder zagen we slechts één Roek of Zwarte kraai in de zeereep op vorstvlucht. Weer had het overal gevroren en een machtig hogedrukgebied strekte zich uit van Groenland tot Scandinavië met vorst van om de 20 graden in Stockholm en Helsinki, de strengste van deze winter daar. Maar de zon had de gehele vierde maart geschenen en al was de temperatuur maar $\pm 3^{\circ}$ geweest, zo'n zonnetje doet de sneeuw smelten en alle vogels hebben toch ietwat de lente in het hoofd. Zodoende zagen we nu negen Wulpen, die zich welgemoed in hun bekende V-vorm op lentetrek naar het n.o. begaven, altijd een prachtig gezicht boven de zeereep.

Dat er ook 's nachts vogels, b.v. lijsters, naar het zuiden zijn gegaan, is buiten kijf. Zo zagen we op de morgen van 4 maart omtrent zonsopgang twee Koperwieken (de eerste van deze vorstperiode), ze waren na de vorige vorst weer verdwenen. Ook in de Westduinen en zelfs in de stadstuintjes waren vrij veel Koperwieken aanwezig, ook tijdens de volgende dagen. Het is trouwens opvallend, dat ze elke winter tammer worden, geen wonder als men bedenkt, dat ze b.v. in Helsinki tot in de kleine parken broeden. Tenslotte nog een opmerking. In het begin van dit jaar verschenen Avifauna van Nederland (Ardea) blijkt het begrip vorstvlucht of zo men wil winterweerbeweging of hoe dan ook genoemd, nog niet te zijn doorgedrongen. In ons land beschikken we sedert het baanbrekende werk „Voorkomen en Trek der in Nederland in het wild waargenomen vogelsoorten” van Prof. v. Ordts en Dr. Verwey over wintergegevens van vogels, waarmee we alle landen ver vooruit zijn. Dit voordeel is nu in

genoemde Avifauna geheel verloren gegaan, terwijl Strijbos in „Hoe heet die vogel?” (voor zijn tijd een prachtboek) en Tekke in „De Nederlandse vogels” wel degelijk op de vooral door Dr. Verwey ingeslagen weg zijn voortgegaan. Juist op trekgebied heeft ons land door zijn uitzonderlijk gunstige ligging speciale verplichtingen tegenover buitenlandse vogelkundigen en dit geldt ook voor de winterbewegingen.

P.S. Wij houden ons aanbevolen voor andere (liefst gedetailleerde) waarnemingen betreffende vorstvlucht van deze winter of van vorige. We zijn sedert enige jaren bezig met het samenstellen van een samenvattend overzicht van de late vorstvlucht.

A. de Haenstraat 53, Den Haag.

Kolganzen

Van 14 tot en met 26 januari zagen wij dagelijks in de polder het Bosse broek een vlucht Kolganzen van meer dan 300 stuks aanvliegen en grazen. Het merkwaardige was, dat op zaterdag 27 januari er niet een meer terug kwam. Op 28 januari begon het pas te vriezen. Een jager, die er op 31 december 1961 een afschoot, vertelde dat ze er dus toen al waren.

G. A. Sekhuis.

H. Ruwhof

Het Teutoburgerwoud

Naarmate de oorlogsjaren verder achter ons zijn komen te liggen, is het contact tussen de Twentse afdelingen van de KNNV en de zusterverenigingen in het Duitse grensgebied intensiever geworden. De jaarlijks weerkerende gemeenschappelijke excursies van de Naturwissenschaftliche Vereine in Munster en Osnabruck en het gewest Oost van de KNNV zijn zelfs langzamerhand uitgegroeid tot de hoogtepunten in het excursieprogramma. Enerzijds is dit te danken aan de duidelijke verschillen in landschap, flora en fauna. Een van de belangrijkste trekpleisters in het Duitse excursiegebied vormt de omgeving van de stad Osnabruck. We vinden daar in de eerste plaats een bekoorlijk heuvellandschap met toppen van ± 300 m hoogte en hier en daar zelfs rotspartijtjes. (Döenther klippen en Externsteine). De geologische kaart van dit gebied ziet er buitengewoon bontgekleurd uit. We kunnen er o.a. regelmatig de naam Zechstein, Muschelkalk, Keuper en bontzandsteen op lezen. Voor geologen en stenenkloppers is er beslist veel te vinden. In de kalkgroeven bij Lengerich stapelen de fossielen (vooral ostrea's, zeeëgels, belemnieten e.d.) zich zo snel op dat men al gauw een vrachtautootje voor het vervoer nodig heeft. De groeven bij Hellern zijn bekend geworden vanwege de prachtige ammonieten, die er gevonden worden. Dan zijn er nog bij Ibbenburen de stortplaatsen van een mijnbedrijf, waar de mooiste varenafdrukken e.d. voor het oprapen liggen. Wie dan nog niet tevreden is kan zelfs nog gaan kijken naar de voetafdrukken van sauriërs in een geologisch reservaat.